

14. Mesibov, G. B., Shea, V., & Schopler, E. (2005). The TEACCH approach to autism spectrum disorders. Springer. [in English].
15. Mostafa, M. (2014). Architecture for autism: Autism ASPECTSS™ in school design. *International Journal of Architectural Research*, 8(1), 143–158. [in English].
16. Parsons, S., & Cobb, S. (2011). Reflections on the role of the physical environment in autism. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 11(3), 143–154. <https://doi.org/10.1111/j.1471-3802.2010.01175.x> [in English].
17. Schaaf, R. C., & Lane, A. E. (2015). Toward a best-practice protocol for assessment of sensory features in ASD. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 45, 1380–1395. <https://doi.org/10.1007/s10803-014-2299-6> [in English].

Матеріал надійшов до редакції 12.12.2025 р.

УДК 37.013:376

Світлана Литовченко,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку

E-mail: svetalitovchenko@ukr.net

ORCID ID orcid.org/0000-0003-0001-4667

[Researcher ID GLS-3925-2022](#)

Світлана Кульбіда,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу української жестової мови

E-mail: svk5554@gmail.com

ORCID ID orcid.org/0000-0002-0194-3495

[Researcher ID P-9547-2016](#)

Scopus Author ID: [57408163200](#)

Svitlana Lytovchenko,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Education for Children with Hearing Impairments

Svitlana Kulbida,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Ukrainian Sign Language Department

Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
Київ, Україна
вул. М. Берлінського 9, Київ, 04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology
of the NAES of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
9 M. Berlinskogo str., Kyiv, 04060, Ukraine

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

**До 75-річчя Комунального закладу Львівської обласної ради «Підкамінська спеціальна
школа з поглибленою професійною підготовкою»**

INNOVATIVE MODEL OF EDUCATIONAL ENVIRONMENT FOR CHILDREN WITH HEARING DISORDERS

**On the occasion of the 75th anniversary of the Municipal Institution of the Lviv Regional
Council «Pidkaminska Special School with Advanced Vocational Training»**

Анотація. У сучасній системі освіти дітей з особливими освітніми потребами є заклади освіти, які володіють значним потенціалом для розроблення інноваційних освітніх моделей. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України тривалий період плідно співпрацює з колективом Комунального закладу Львівської обласної ради «Підкамінська спеціальна школа з поглибленою професійною підготовкою». Школа є експериментальним майданчиком Інституту, укладено угоду про співпрацю, у ході якої розробляються сучасні підходи, інноваційні технології навчання учнів з особливими освітніми потребами. Підкамінська спеціальна школа однією з перших запровадила професійну підготовку учнів з порушеннями слуху за затребуваними спеціальностями, на її базі було реалізовано всеукраїнський науково-педагогічний експеримент.

Мета статті: презентація інноваційної моделі спеціального закладу освіти на прикладі роботи Комунального закладу Львівської обласної ради «Підкамінська спеціальна школа з поглибленою професійною підготовкою».

Методи дослідження: методи теоретичного аналізу літературних джерел; аналізу нормативно-правових документів, матеріалів експериментальної роботи; вивчення та узагальнення вітчизняного та міжнародного досвіду організації освітнього середовища для учнів з порушеннями слуху.

За результатами всеукраїнського науково-педагогічного експерименту на базі Підкамінської спеціальної школи розроблено та апробовано інноваційну модель закладу нового типу – спеціальної загальноосвітньої школи, яка надає відповідний рівень професійної освіти, визначено завдання, форми та методи роботи з професійної підготовки учнів відповідно до кожної ланки освіти. Важливими умовами визначено дотримання практичного, прикладного спрямування викладання основ наук у школах для дітей з порушенням слуху, забезпечення наступності між загальноосвітньою та професійною підготовкою, підсилення міжпредметних та внутрішньопредметних зв'язків із врахуванням знань, які формуються на всіх уроках.

Ключові слова: спеціальна педагогіка, особливі освітні потреби, освіта дітей з порушеннями слуху, діти з порушеннями слуху, освітнє середовище, професійна підготовка осіб з порушеннями слуху.

Abstract. In the modern system of education of children with special educational needs, there are educational institutions that have significant potential for developing innovative educational models. The Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine has been fruitfully cooperating with the staff of the Municipal Institution of the Lviv Regional Council «Pidkaminska Special School with Advanced Professional Training» for a long time. The school is an experimental site of the Institute, a cooperation agreement has been concluded, during which modern approaches and innovative technologies for teaching students with special educational needs are being developed. The Pidkaminska Special School was one of the first to introduce professional training for students with hearing impairments in popular specialties, and an all-Ukrainian scientific and pedagogical experiment was implemented on its basis.

The purpose of the article: presentation of an innovative model of a special educational institution based on the work of the Municipal Institution of the Lviv Regional Council «Pidkaminska Special School with Advanced Professional Training».

Research methods: methods of theoretical analysis of literary sources; analysis of regulatory documents, materials of experimental work; study and generalization of domestic and international experience in organizing an educational environment for students with hearing impairments.

Based on the results of the all-Ukrainian scientific and pedagogical experiment on the basis of the Podkaminsk special school, an innovative model of a new type of institution was developed and tested - a special general education school, which provides an appropriate level of vocational

education, tasks, forms and methods of work on the vocational training of students were determined in accordance with each level of education. Important conditions were identified as adherence to the practical, applied direction of teaching the basics of science in schools for children with hearing impairment, ensuring continuity between general education and vocational training, strengthening inter-subject and intra-subject connections, taking into account the knowledge that is formed in all lessons.

Key words: special pedagogy, special educational needs, education of children with hearing impairments, children with hearing impairments, educational environment, professional training of persons with hearing impairments.

Актуальність дослідження. На сучасному етапі спеціальні заклади загальної середньої освіти відіграють важливу роль у реалізації конституційного права дітей з особливими освітніми потребами на доступ до якісної освіти. За даними МОН України, у 2024/2025 навчальному році мережа спеціальних закладів загальної середньої освіти складалася з 279 закладів, у яких здобувало освіту 34,3 тис. учнів з особливими освітніми потребами: 203 спеціальні школи, 25,3 тис. учнів та 76 навчально-реабілітаційних центрів, 9 тис. учнів (Рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами, 2025).

В умовах воєнного часу спеціальні заклади освіти окрім, власне, освітньої функції виконують також інші, надзвичайно важливі завдання: психологічна підтримка учасників освітнього процесу, створення умов для ціннісного самовизначення учнів, становлення української національної ідентичності; формування компетентностей, актуальних в умовах сучасних викликів, та ін. Актуальними також є завдання, що мають профорієнтаційну спрямованість, сприяють професійному самовизначенню, набуттю допрофесійного досвіду, формуванню актуальних навичок у обраній професії тощо.

Комунальний заклад Львівської обласної ради «Підкамінська спеціальна школа з поглибленою професійною підготовкою» має успішний багаторічний досвід розвитку, навчання, професійної підготовки та соціалізації учнів з порушеннями слуху.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави констатувати висвітлення різних аспектів організації освітнього середовища для дітей з порушеннями слуху у працях українських вчених (Кульбіда, Литовченко, Таранченко, Жук, Федоренко & Литвинова, 2019; Литовченко, Жук & Литвинова, 2019; Кульбіда, Литовченко, Жук & Литвинова, 2020; Литовченко, 2020; Таранченко & Федоренко, 2020; Кульбіда, 2023; Жук, Литвинова, Литовченко & Вовченко, 2023; Кульбіда, Рибак & Міськов, 2025; Литовченко, Литвинова, Засенко & Вовченко, 2025).

Актуальними у контексті проблеми є концептуальні та нормативні основи розвитку освіти в Україні (Концепція «Нова українська школа», 2016; Закон України «Про освіту», 2017; Закон України «Про повну загальну середню освіту», 2020; Закон України «Про професійну освіту» (2025) та ін.), сучасні нормативні документи стосовно освіти дітей з особливими освітніми потребами (Положення про Положення про спеціальну школу, 2019; Положення про навчально-реабілітаційний центр, 2019).

Мета статті: презентація інноваційної моделі спеціального закладу освіти на прикладі роботи Комунального закладу Львівської обласної ради «Підкамінська спеціальна школа з поглибленою професійною підготовкою».

Основними **методами** визначено: методи теоретичного аналізу літературних джерел; аналізу нормативно-правових документів, матеріалів експериментальної роботи; вивчення та узагальнення вітчизняного та міжнародного досвіду організації освітнього середовища для учнів з порушеннями слуху.

Результати дослідження. У сучасній системі освіти дітей з особливими освітніми потребами є заклади освіти, які володіють значним потенціалом для розроблення інноваційних освітніх моделей. Підкамінська спеціальна загальноосвітня школа з поглибленою професійною підготовкою має власний особливий досвід навчання та виховання учнів з порушеннями слуху.

Школу було створено у 1950 р. у м. Броди (Золочівський район, Львівська область). У перший рік у школі навчалося 30 учнів з порушеннями слуху, працювало 5 педагогів. У 1961 р. заклад було переведено до мальовничого, багатого на історичні пам'ятки селища Підкамінь, педагогічний колектив на той

час становив 35 вчителів і вихователів, істотно збільшився контингент учнів (у 1962 р. навчалось 117 учнів; у 1966 р. – 175 учнів, функціонувало 14 класів та 7 дошкільних груп). Основна будівля школи була побудована ще у період польського панування (1918-1939 рр.), поступово було проведено капітальний ремонт, добудовано додаткові корпуси, обладнано систему опалення тощо (історія закладу).

З 1988 р. Підкаменську спеціальну школу очолює визначна людина в українській освіті, громадський діяч, вчитель-дефектолог вищої категорії, Відмінник освіти України – Богдан Михайлович Українець. Професійну педагогічну діяльність Богдан Михайлович розпочав на посаді вчителя трудового навчання, згодом викладав історію у загальноосвітній середній школі, працював вихователем. Досвід попередньої педагогічної діяльності став запорукою розуміння керівником проблем своїх підопічних, створення особливої атмосфери, комфортної для учнів та педагогів. Б. М. Українець – здібний організатор, який не лише зібрав колектив високопрофесійних педагогів, а й доклав значних зусиль для забезпечення належних умов здійснення освітнього процесу. У школі обладнано сучасні майстерні, професійна кухня, спортивний зал. Під час індивідуальних і фронтальних занять з розвитку слухового сприймання та мовлення використовуються спеціальні комп'ютерні програми, допоміжні технічні засоби. Комп'ютерні класи повністю відповідають сучасним вимогам, навчальні кабінети вражають різноманіттям дидактичного матеріалу, адже використання цікавої наочності на уроках сприяє кращому засвоєнню учнями програмового матеріалу, розвиває мислення, спостережливість, активізує діяльність учнів. Школа має все необхідне для всебічного розвитку і реалізації особистісного потенціалу кожного вихованця. З 1998 р. завдяки зусиллям директора та педагогічного колективу учні школи отримують повну загальну середню освіту.

Підтримувати високий рівень роботи закладу допомагає тривала співпраця з Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. На базі школи проводяться експериментальні дослідження профільних відділів інституту (відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку та

відділу української жестової мови) з актуальних питань сучасної освіти дітей з порушеннями слуху: розроблення змісту освіти та навчально-методичного забезпечення, апробація та впровадження програм, інноваційних форм проведення уроків, методів і засобів позакласної роботи тощо. Цей аспект діяльності закладу знаходиться під керівництвом заступника директора з навчально-виховної роботи, вчителя-методиста Марії Володимирівни Мартинюк.

Успішна соціальна інтеграція дітей з особливими потребами, їх впевненість у своєму майбутньому, зокрема у складній соціальній та економічній ситуації можлива не лише за умови здобуття якісної загальноосвітньої підготовки, але і сучасної професійної освіти, яка відповідає їхнім життєвим прагненням. Така проблема є особливо актуальною для закладів освіти для дітей з порушеннями слуху, питанням професійно-трудової підготовки завжди приділялась значна увага в спеціальних школах.

Підкамінська спеціальна загальноосвітня школа одна з перших запровадила поглиблену професійну підготовку учнів з порушеннями слуху за затребуваними напрямками (заступник директора з навчальної роботи з питань проведення науково-педагогічного експерименту – Ірина Теодозіна Присліпська). Зокрема, у 2002 р. на базі школи розпочався Всеукраїнський науково-педагогічний експеримент з теми «Поглиблене професійно-трудове навчання як засіб соціалізації дітей з порушенням слуху» (спільний наказ МОН України та НАПН України № 41/2 від 25.01.2002 р.). Ініціатором та науковим керівником виступив д.пед.н., проф., дійсний член (академік) НАПН України, почесний директор Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України В'ячеслав Васильович Засенко. Він розробив концептуальні основи професійної підготовки учнів з порушенням слуху, здійснив аналіз життєвих планів старшокласників, науково обґрунтував розширення та впровадження нових профілів професійної підготовки учнів спеціальних шкіл, визначив стратегічні напрями оновлення професійно-трудової підготовки молоді з порушеннями слуху.

Основні результати експериментальної роботи були такі: розроблено

концепцію та структуру спеціального загальноосвітнього закладу для дітей з порушеннями слуху з інноваційними технологіями поглибленого професійно-трудового навчання; створено експериментальний навчальний план (затверджений Головним управлінням освіти і науки Львівської облдержадміністрації та погоджений з Департаментом загальної середньої та дошкільної освіти МОН України), авторські програми з трудового навчання і професійної підготовки учнів з профілів: проєктування та виготовлення виробів з деревини, проєктування та виготовлення виробів з текстильних матеріалів, навчальний курс з основ ринкової економіки, що дає змогу випускникам закладу відкрити власну справу; створено відповідну матеріально-технічну базу (обладнано столярні та швейні майстерні), укомплектовано педагогічний колектив школи.

Результати науково-педагогічного експерименту засвідчили незаперечну актуальність проблеми, водночас зумовили необхідність продовження пошукової роботи з метою забезпечення проходження учнями школи – учасниками експерименту всіх етапів професійної підготовки, що дасть можливість завершити апробацію теоретичних засад дослідження, навчальних планів та програм, а також дотримання державних вимог підготовки фахівців в системі професійно-технічної освіти (отримання випускниками відповідного документу тощо).

Наступним етапом науково-дослідної роботи став Всеукраїнський експеримент «Науково-методичні засади організації професійного навчання дітей з порушеннями слуху в умовах навчально-виховного комплексу» (наказ МОН України від 18.01.2010 р. № 10, наказ Головного управління освіти і науки Львівської облдержадміністрації від 05.04.2010 р. № 197). Термін проведення: 2010-2014 рр.

Мета експерименту: розроблення та апробація системи загальноосвітньої та професійно-технічної підготовки учнів з порушеннями слуху на базі закладу нового типу – спеціальної загальноосвітньої школи, яка надає відповідний рівень професійної освіти.

На виконання завдань експерименту узагальнено досвід провідних закладів освіти України та інноваційні педагогічні технології, які успішно застосовуються зарубіжними колегами. В українських спеціальних школах для дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з порушеннями слуху, традиційно проводиться допрофесійна підготовка з певних спеціальностей. У Підкамінській спеціальній школі усталені профілі (столярна і швейна справи) доповнено новим (різьбар по дереву та бересту), який відповідає регіональним культурним особливостям і є цікавим для учнів; розроблено експериментальні навчальні програми. Зазначені профілі дають можливість випускникам працювати на підприємствах різних форм власності, а також створювати власну справу.

Вивчався зарубіжний досвід організації загальноосвітньої підготовки учнів з порушеннями слуху у комплексі із здобуттям професії в умовах спеціального закладу освіти. У багатьох країнах здобуття професійних навичок у старшій школі стало освітньою нормою. В системі навчання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з порушеннями слуху, це особливо виправдано. У такому контексті актуальним є досвід Спеціального навчально-виховного центру імені Івана Павла II в м. Любліні (Польща), в якому поєднуються різні ланки освіти дітей та молоді з порушеннями слуху: рання допомога, дошкільне, шкільне навчання та професійна підготовка, передбачено функції ресурсного центра для закладів з інклюзивним навчанням, батьків. Учні Центру здобувають професійну освіту у сфері туристичного та готельного бізнесу, при виборі профілів враховано особливості регіонального ринку праці, затребуваність таких фахівців, побажання батьків. У США, Канаді, Німеччині, Чехії, Словаччині та інших країнах при спеціальних школах оснащено високотехнологічні майстерні (авторемонтні, вироблення меблів, типографії тощо), відповідні навчальні кабінети, що створює можливості для здобуття сучасних професій.

У експериментальній роботі було враховано особливості організації навчання учнів з порушеннями слуху у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (навчально-методичне забезпечення, форми і методи роботи, труднощі та шляхи їх подолання); проведено наради на базі професійно-технічних закладів Львівської області (Львівський професійний ліцей побутового

обслуговування; Міжрегіональне вище професійне училище автомобільного транспорту та будівництва; Львівське вище професійне художнє училище; Міжрегіональний центр професійно-технічної освіти художнього моделювання і дизайну та ін.).

Концептуальну основу дослідження склали визначені та уточнені в ході експериментальної роботи положення, комплексна реалізація яких забезпечила удосконалення професійного навчання учнів глухих та зі зниженим слухом:

- створення системи загальноосвітньої, професійно-технічної підготовки учнів з порушеннями слуху з відповідним корекційним супроводом на базі спеціальної школи;
- забезпечення наступності професійної підготовки учнів з порушеннями слуху на всіх етапах, що передбачає використання у середніх та старших класах трудової основи, що сформувалася в учнів на початковому етапі (1-4 класи);
- дотримання практичного, прикладного спрямування викладання основ наук у школах для дітей з порушенням слуху;
- забезпечення наступності між загальноосвітньою та професійною підготовкою, підсилення міжпредметних та внутрішньопредметних зв'язків із врахуванням знань, які формуються на всіх уроках; найбільшу значущість мають різноманітні міжпредметні зв'язки трудового навчання з загальноосвітніми дисциплінами (в школі розроблено та апробовано інтегровані уроки трудового навчання та української мови і літератури, фізики, математики та інших дисциплін);
- системний підхід до корекційної спрямованості навчального процесу та здобуття професії; єдність процесу навчання основам наук і словесного мовлення, розвитку слухового сприймання, інтенсифікації мовленнєвого спілкування;
- застосування інноваційних форм організації професійного навчання учнів (робота на базі майстерень підприємств, навчально-виробничих об'єднань і комплексів тощо);
- посилення уваги до створення педагогічного колективу закладу, який складається з творчих педагогів, спеціалістів у сфері продуктивної праці,

профорієнтації, які здатні сформувати у вихованців системні політехнічні знання, спеціальні уміння та навички, розвинути творчі здібності учнів, їх пізнавальні та професійні інтереси (саме такі педагоги працюють у Підкамінській спеціальній школі);

– забезпечення всебічного розвитку особистості, її самореалізації з урахуванням індивідуальних можливостей дитини, що передбачає проведення різноманітних заходів, створення творчих гуртків та проєктів, функціонування постійно діючих виставок дитячих робіт; важливо включати до професійної підготовки елементи дослідження, залучати учнів до творчих пошуків з удосконалення технології виробництва тощо;

– створення широких можливостей для соціалізації учнів спеціальної школи.

Впровадження зазначених положень сприяло різнобічному розвитку учнів, набуттю соціальних та професійних вмінь і навичок, формуванню мотивації до продовження навчання, розширенню можливостей соціалізації, створенню передумов для успішної інтеграції випускників спеціальної школи в суспільство.

Координаційну функцію експериментальної роботи виконували профільний відділ МОН України, Інститут інноваційних технологій та змісту освіти МОН України, Головне управління освіти і науки Львівської облдержадміністрації. Вирішенню визначених задач значною мірою сприяла співпраця з закладами професійної освіти області, центром зайнятості, підприємствами, підтримка з боку місцевої влади, а також міжнародних фондів та громадських організацій, які опікуються проблемами дітей з особливими освітніми потребами.

Науковий супровід експериментальної роботи забезпечував Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Матеріали експерименту неодноразово презентувалися на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах, освітніх виставках; опубліковано статті у наукових та методичних виданнях.

Варто підкреслити, що співпраця з навчальним закладом такого рівня, як Підкамінська спеціальна школа, має істотне значення для вирішення питань

дослідження науковців інституту, апробації наукових підходів на основі узагальнення досвіду роботи педагогічного колективу.

Забезпечення представленого комплексу необхідними умовами створило можливості для досягнення вагомих результатів експериментальної роботи, зокрема:

- розроблено та апробовано структурно-функціональну модель закладу нового типу – спеціальної загальноосвітньої школи, яка надає відповідний рівень професійної освіти; визначено завдання, форми та методи роботи з професійної підготовки учнів відповідно кожної ланки освіти;
- розроблено експериментальний навчальний план (затверджено МОН України); укладено, апробовано та впроваджено адаптовані навчальні програми професійно-технічної підготовки учнів з порушеннями слуху; отримано ліцензію МОН України на підготовку на базі закладу фахівців за спеціальностями: різьбяр по дереву та бересту (для хлопців), кравець (для дівчат);
- підготовлено науково-методичний посібник з досвіду професійної підготовки учнів з порушеннями слуху в умовах спеціальної школи, основу якого склали визначені теоретичні положення, методичні розробки, актуальна документація, фотоматеріали.

Про ефективність навчально-виховної роботи школи свідчать успіхи її учнів. Упродовж багатьох років вихованці школи посідають призові місця у Всеукраїнському конкурсі випускників спеціальних шкіл для дітей з порушеннями слуху «Ерудит», чимало випускників здобувають освіту у закладах вищої освіти. Учні школи є переможцями міжнародних та всеукраїнських спортивних змагань, щорічного благодійного фестивалю дитячої та юнацької творчості «Повір у себе», що є доказом того, що педагогічний колектив школи докладає максимум зусиль для розвитку здібностей своїх вихованців.

За останні роки система освіти зазнала істотних викликів – повномасштабна війна, тривалі періоди дистанційного навчання, зміна умов роботи педагогів, нові потреби учнів, які мають бути враховані при організації освітнього процесу.

Сьогодні, у складних умовах воєнного часу, великого значення набуває досвід роботи спеціальних закладів освіти для дітей з особливими освітніми

потребами. Педагогічні колективи знаходять рішення, щоб навчати та підтримувати учнів, утілювати актуальні зміни в організації шкільного простору, швидко реагувати на зміни ситуації, потреби громади, розвивати нові напрями роботи, що зумовлює високу затребуваність таких закладів (у школі розширено спектр послуг, до навчання залучають учнів з порушеннями мовлення, з розладами аутистичного спектра тощо).

Колектив Підкаміньської спеціальної школи активно залучений до волонтерської діяльності, різноманітних соціальних практик та проєктів. Значну увагу в школі приділяють гуманізації освітнього процесу, моральному вихованню і духовному розвитку учнів, адже у сучасних достатньо жорстких соціальних умовах, коли спостерігається нівелювання моральних пріоритетів, саме ці аспекти є не менш важливими, ніж отримання певного обсягу академічних знань. У школі створено атмосферу, спрямовану на розвиток особистості, формування у неї навичок самоосвіти та самовиховання через задоволення її життєво важливих потреб: у комфортних міжособистісних взаєминах та соціальному статусі, в реалізації власного потенціалу, у пізнанні та розвитку відповідно до індивідуальних можливостей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Зважаючи на актуальність проблеми, потенціал та затребуваність спеціальних закладів освіти в умовах воєнного часу, повоєнного відновлення в Інституті спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України заплановано проведення Всеукраїнського науково-педагогічного експерименту «Модель спеціального закладу освіти як освітнього осередку малих громад», до участі в якому буде залучено провідні спеціальні заклади, зокрема Підкаміньська спеціальна школа. Мета експериментальної роботи – на основі сучасних теоретичних підходів, узагальнення кращого вітчизняного та міжнародного досвіду розробити інноваційну модель спеціального закладу освіти для дітей з особливими освітніми потребами із врахуванням кризових викликів, які постали перед освітньою галуззю. Серед аспектів експериментальної роботи заплановано дослідження проблематики, що стосується розширення функцій спеціальних закладів освіти (допрофесійна та професійна підготовка, раннє втручання, участь

у підвищенні кваліфікації педагогів, реабілітаційні послуги військовослужбовцям та ветеранам тощо). Науково-педагогічний експеримент має практичну та соціальну значущість, відповідає сучасним міжнародним підходам та тенденціям розвитку національної освіти, зокрема освіти дітей з особливими освітніми потребами.

Унікальний досвід Підкаміньської спеціальної школи є перспективним для спеціальної освіти в Україні. Апробована модель спеціальної загальноосвітньої школи, яка надає поглиблену професійну освіту, може бути використана для удосконалення навчально-реабілітаційної роботи інших спеціальних навчальних закладів України, що сприятиме розв'язанню нагальних проблем, зокрема, професійної реабілітації, соціальної адаптації, інтеграції в суспільство осіб з порушеннями слуху.

Підбиваючи підсумки, маємо нагоду подякувати педагогічному колективу та керівникам школи, учасникам всеукраїнського науково-педагогічного експерименту, всім з ким працювали та стали справжніми друзями, за спільну працю, взаєморозуміння, високий професіоналізм та компетентність, безцінний досвід у реалізації інноваційних підходів, що забезпечило ефективність пошукової роботи. Зичимо творчих успіхів, наснаги, нових ідей і проєктів, впевнені, що в нас попереду цікаві дослідження, що сприятимуть розвитку спеціальної освіти в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році. (2025). Лист МОН України №1/17666-25 від 26.08.2025. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/dlya-fakhivtsiv/metodichni-rekomendatsii-2/list-mon-26082025-117666-25-rekomendaciyi.pdf>
2. Кульбіда, С., Литовченко, С., Таранченко, О., Жук, В., Федоренко, О. & Литвинова, В. (2019). Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Харків: Вид-во «Ранок». Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/719471/>
3. Литовченко, С., Жук, В., & Литвинова, В. (2019). Новий формат освітнього середовища: діти з порушеннями слуху у дошкільці: навч.-метод. посіб. Київ: ФОП Симоненко О.І. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/729747/>

4. Кульбіда, С., Литовченко, С., Жук, В., & Литвинова, В. (2020). Учні початкових класів із порушеннями слуху: навчання та розвиток : навчально-методичний посібник. Харків: Вид-во «Ранок». Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/724437/>
5. Литовченко, С. (2020). Діти з порушеннями слуху раннього та дошкільного віку : навчання та супровід: монографія. Київ: ФОП Симоненко О.І. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/731670>
6. Таранченко, О., & Федоренко, О. (2020). Новий формат освітнього середовища: діти з порушеннями слуху у початковій школі: навчально-методичний посібник. Київ. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/730669/>
7. Литовченко, С., Таранченко, О., Жук, В., Шевченко, В., Литвинова, В., & Федоренко, О. (2021). Сучасний курикулум в освіті дітей з порушеннями слуху : методичні рекомендації. Кропивницький: Імекс-ЛТД. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731776>
8. Кульбіда, С.В. (2023). Соціокультурний дискурс української жестової мови в умовах сьогодення: монографія. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Відділ української жестової мови. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739970>
9. Жук, В.В., Литвинова, В.В., & Литовченко, С.В. (2023). Чути і спілкуватись. Крок за кроком з батьками. Методичний супровід та психологічна підтримка: навчально-методичний посібник для педагогів та батьків. Київ. Режим доступу: <https://ispukr.org.ua/?p=11486>
10. Жук, В.В., Литвинова, В.В., Литовченко, С.В., & Вовченко, О.А. (2023). Серія навчальних посібників за сферами розвитку для дітей дошкільного віку з порушенням слуху «Сходинки. Підтримаємо та допоможемо» (3 посібника). Київ. Режим доступу: <https://ispukr.org.ua/?p=11438>
11. Кульбіда, С. В., Рибак, О. А., & Міськов, Г. В. (2025). Аналітичні матеріали для МОН України: препринт. Відділ української жестової мови Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Київ. Режим доступу: <https://ispukr.org.ua/?p=14434>
12. Литовченко, С. В., Литвинова, В. В., Засенко, В. В., & Вовченко, О. А. (2025). Сучасні технології реалізації змісту освіти дітей з порушеннями слуху в умовах кризових ситуацій: навчально-методичний посібник. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747783>
14. Історія закладу. Комунальний заклад Львівської обласної ради «Підкамінська спеціальна школа з поглибленою професійною підготовкою». Режим доступу: http://pidkamin-szosh.lviv.sch.in.ua/pro_shkolu/istoriya_centru/

REFERENCES

1. Rekomendatsii shchodo osoblyvostei orhanizatsii osvithnoho protsesu osib z osoblyvymy osvithnymy potrebamy v zakladakh zahalnoi serednoi osvity u 2025/2026 navchalnomu rotsi [Recommendations on the features of organizing the educational process of persons with special educational needs in general secondary education institutions in the 2025/2026 academic year]. (2025). Lyst MON Ukrainy №1/17666-25 vid 26.08.2025. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/dlya-fakhivtsiv/metodichni-rekomendatsii-2/list-mon-26082025-117666-25-rekomendaciyi.pdf> [in Ukrainian].

2. Kulbida, S., Lytovchenko, S., Taranchenko, O., Zhuk, V., Fedorenko, O. & Lytvynova, V. (2019). Navchannia ditei iz porushenniamy slukhu [Teaching children with hearing impairments]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Kharkiv: Vyd-vo «Ranok». <https://lib.iitta.gov.ua/719471/> [in Ukrainian].

3. Lytovchenko, S., Zhuk, V., & Lytvynova, V. (2019). Novyi format osvithnoho seredovyshcha: dity z porushenniamy slukhu u doshkilli [A new format of the educational environment: children with hearing impairments in preschool]: navch.-metod. posib. Kyiv: FOP Symonenko O.I. <https://lib.iitta.gov.ua/729747/> [in Ukrainian].

4. Kulbida, S., Lytovchenko, S., Zhuk, V., & Lytvynova, V. (2020). Uchni pochatkovykh klasiv iz porushenniamy slukhu: navchannia ta rozvytok [Primary school students with hearing impairments: learning and development]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Kharkiv: Vyd-vo «Ranok». <https://lib.iitta.gov.ua/724437/> [in Ukrainian].

5. Lytovchenko, S. (2020). Dity z porushenniamy slukhu rannoho ta doshkilnoho viku : navchannia ta suprovid : monohrafiia [Children with hearing impairments of early and preschool age: education and support: monograph]. K. : FOP Symonenko O.I. <https://lib.iitta.gov.ua/731670> [in Ukrainian].

6. Taranchenko, O., & Fedorenko, O. (2020). Novyi format osvithnoho seredovyshcha: dity z porushenniamy slukhu u pochatkovii shkoli: navchalno-metodychnyi posibnyk [A new format of the educational environment: children with hearing impairments in primary school: educational and methodological guide]. Kyiv. <https://lib.iitta.gov.ua/730669/> [in Ukrainian].

7. Lytovchenko, S., Taranchenko, O., Zhuk, V., Shevchenko, V., Lytvynova, V., & Fedorenko, O. (2021). Suchasnyi kurykulum v osviti ditei z porushenniamy slukhu [Modern curriculum in the education of children with hearing impairment]: metodychni rekomendatsii. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731776> [in Ukrainian].

8. Kulbida, S.V. (2023). Sotsiokulturnyi dyskurs ukraïnskoi zhestovoi movy v umovakh sohodennia [Sociocultural discourse of Ukrainian sign language in the present conditions]: monohrafiia. Kyiv: Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. Viddil ukraïnskoi zhestovoi movy. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739970> [in Ukrainian].

9. Zhuk, V.V., Lytvynova, V.V., & Lytovchenko, S.V. (2023). Chuty i spilkuvatys. Krok za krokom z batkamy. Methodychnyi suprovid ta psykholohichna pidtrymka [Hear and communicate. (2023). Step by step with parents. Methodical support and psychological support]: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia pedahohiv ta batkiv. Kyiv. <https://ispukr.org.ua/?p=11486> [in Ukrainian].

10. Zhuk, V.V., Lytvynova, V.V., Lytovchenko, S.V., & Vovchenko, O.A. (2023). Seriiia navchalnykh posibnykiv za sferamy rozvytku dlia ditei doshkilnoho viku z porushenniam slukhu «Skhodynky. Pidtrymaemo ta dopomozhemo» [A series of teaching aids in the areas of development for preschool children with hearing impairments «Steps. We will support and help»] (3 posibnyka). Kyiv. <https://ispukr.org.ua/?p=11438> [in Ukrainian].

11. Kulbida, S. V., Rybak, O. A., & Miskov, H. V. (2025). Analitychni materialy dlia MON Ukrainy [Analytical materials for the Ministry of Education and Science of Ukraine]: preprint. Viddil ukrainskoi zhestovoi movy Instytutu spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. Kyiv. <https://ispukr.org.ua/?p=14434> [in Ukrainian].

12. Lytovchenko, S. V., Lytvynova, V. V., Zasenka, V. V., & Vovchenko, O. A. (2025). Suchasni tekhnolohii realizatsii zmistu osvity ditei z porushenniamy slukhu v umovakh kryzovykh sytuatsii [Modern technologies for implementing the content of education for children with hearing impairments in crisis situations]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Kyiv: ISPP imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747783> [in Ukrainian].

14. Istoriia zakladu. Komunalnyi zaklad Lvivskoi oblasnoi rady «Pidkaminska spetsialna shkola z pohlyblenoiu profesiinoiu pidhotovkoiu» [History of the institution. Municipal institution of the Lviv Regional Council «Pidkaminska Special School with Advanced Vocational Training»]. http://pidkamin-szosh.lviv.sch.in.ua/pro_shkolu/istoriya_centru/ [in Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 15.11. 2025 р.

УДК 159.944.4:159.922.7-056.36

Вікторія Міронова,

аспірантка

E-mail childs.victory@gmail.com

ORCIDID <https://orcid.org/0009-0003-5985-0130>

Viktoriia Mironova,

graduate student